

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ

معرفی نهاد

Positive Money

مؤلف:

محمد قائدامینی

دانشجوی دکتری اقتصاد دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

تهیه و تنظیم:

اندیشکده حکمرانی پولی دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

نسخه اول - شهریور ماه ۱۴۰۲

پژوهشگاه امام صادق

معرفی نهاد Positive Money

مؤلف: محمد قائدامینی

ناشر: پژوهشگاه دانشگاه امام صادق علیه السلام

مدیریت علمی: اندیشکده حکمرانی پولی

شماره مسلسل: ۵-۵-۱۴۰۲

تاریخ انتشار: شهریور ۱۴۰۲

ویرایش اول

تعداد صفحات: ۲۴

تهران، بزرگراه شهید چمران، پل مدیریت، دانشگاه امام صادق علیه السلام،

پژوهشگاه، اندیشکده حکمرانی پولی

درگاه های ارتباطی: ble.ir/moneygovernance

سایت: B2n.ir/j10380

تمامی حقوق برای اندیشکده حکمرانی پولی محفوظ است و استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع مجاز است.

۱. تاریخچه

پس از بحران مالی ۲۰۰۸^۱ تحولات گوناگونی در حوزه‌های مختلف سیاست‌گذاری، جنبش‌های مدنی و مباحث آکادمیک رخ داد. جهان همچنان در شوک ناشی از این بحران بود و بحث‌ها پیرامون علل شکل‌گیری بحران، داغ! جنبش‌های اعتراضی در قالب‌های مختلف سر برآورد. مشهورترین و پر سر و صداترین این اعتراضات خود را در قالب «جنبش تسخیر وال استریت»^۲ نمایان ساخت. جنبشی که خود را اینگونه معرفی می‌کند:

«ما ۹۹ درصدی هستیم که از خانه‌های خود بیرون رانده شده‌ایم. ما از خدمات درمانی مطلوب محروم بوده‌ایم. ما از آلودگی محیط زیست رنج می‌بریم. ما ساعات طولانی را برای مقدار اندکی دستمزد و بدون بهره‌مندی از حقوق قانونی خود سخت کار می‌کنیم، البته اگر بتوانیم کاری پیدا کنیم. در حالی که یک درصد دیگر از همه چیز برخوردار است، ما از هیچ چیز برخوردار نیستیم. ما ۹۹ درصد جامعه هستیم.»

1. Global Financial Crisis (GFC)
2. Occupy Wall Street

اما این تنها تحول اعتراضی نبود. در مجامع دانشگاهی و آکادمیک نیز صدای اعتراضات به گوش می‌رسید. جوزف استیگلitz^۱، برجسته‌ترین اقتصاددان معترض به وضع موجود بود. «سقوط آزاد»^۲ نام آخرین کتاب این اقتصاددان برنده نوبل ۲۰۰۱ اقتصاد است که عنوان فرعی «آمریکا، بازارهای آزاد و فرو افتادن اقتصاد جهانی» را برای آن برگزیده بود. کتابی که استیگلitz در آن به بحران اقتصادی سال ۲۰۰۸ آمریکا و ناکارآمدی سیستم اقتصادی آن می‌پردازد. وی در این کتاب اشاره می‌کند:

«نقش علم اقتصاد پیچیده‌تر است. من حرفه‌ی علم اقتصاد را نیز در میان فهرست طولانی آن‌هایی که گناه بحران بر گردن آن‌ها است می‌گذارم، زیرا برای صاحبان منافع خاص استدلال‌هایی درباره‌ی بازارهای کارآمد و خودتنظیم ارائه کرد، هرچند پیشرفت‌های علم اقتصاد طی دو دهه‌ی گذشته نشان دهنده‌ی شرایط محدودی است که تحت آن این نظریه صدق می‌کند. در نتیجه‌ی این بحران، علم اقتصاد (سیاست و نظریه) تقریباً بدون تردید به همان میزان خود اقتصاد تغییر خواهد کرد».

1. Joseph E. Stiglitz
2. Free Fall

اگرچه بحران مالی ۲۰۰۸ مجموعه‌ای از واکنش‌ها در عرصه‌های سیاسی، آکادمیک و جنبش‌های مدنی را در پی داشت اما در این میان، گروهی با قرار دادن یک پا در مباحث بنیادین شکل‌گیری بحران و یک پای دیگر جهت ایجاد جریان و جنبش، الگویی خاص از «اعتراض به وضع موجود» را رقم زدند. الگویی که هم سلبی است و هم ایجابی، هم نخبگانی است و هم مردمی، هم نظری است و هم عملی، و در یک کلام الگویی قابل تأمل برای تغییر و تحول! این گروه نام مؤسسه و کمپین خود را «Positive Money» قرار دادند. توضیح وجه تسمیه این کمپین نیاز به تبیین پول در اقتصاد مدرن دارد، اما به طور خلاصه می‌توان این وجه تسمیه را اینگونه شرح داد:

«بسیاری از مشکلات اقتصادی - اجتماعی مارشده در مسئله‌ای پنهان دارد: «خلق پول»؛ و برخلاف ذهنیت‌ها، در اقتصاد مدرن این دولت (بانک مرکزی) نیست که گلوگاه پولی اقتصاد را در اختیار دارد، بلکه عمده خلق پول در اقتصاد مدرن از طریق عاملیت بانک‌های تجاری (و عمدتاً خصوصی) رخ می‌دهد که این پول چیزی نیست جز بدهی بانک‌ها. بدین خاطر، پول امروزین پولی فریبنده است و لازم است تا با سلب قدرت خلق پول از بانک‌های تجاری، آن را منحصراً در اختیار حاکمیت قرار دهیم تا در نهایت به یک «پول خوب» دست یابیم. پولی که منافع خلق آن به همگان می‌رسد نه آن که صرفاً تأمین‌کننده منافع بانکداران و لایه‌های وابسته به آن‌ها باشد. از این رو، «پول صادق» یا «پول خوب» می‌تواند برگردانی از پازیتو مانی باشد، اما در این گزارش ترجیح داده شده است که از عنوان اصلی این مؤسسه استفاده شود، چرا که عبارتی که بیانگر این وجه تسمیه باشد یافت نشد».

۲. علت تأسیس پازیتو مانی

این مؤسسه علت تأسیس خود را اینگونه بیان می‌کند:

«پازیتو مانی تأسیس شد زیرا هیچ‌کس در مورد چگونگی ایجاد پول توسط بانک‌ها و نقشی که این مسئله در بحران مالی سال ۲۰۰۸ ایفا کرد، صحبت

نمی‌کرد. ما به سرعت تیمی از افرادی که معتقد بودند بدون درک سازوکار خلق پول، نمی‌توان ریشه مشکلات اقتصادی را شناخت، تشکیل دادیم. هنگامی که ما فعالیت خود را در سال ۲۰۱۰ شروع کردیم، به ندرت در مورد اصلاح نظام پولی صحبت می‌شد. در آن زمان، ما جزو اقلیتی بودیم که حرفمان زیاد شنیده نمی‌شد اما اکنون ما از حاشیه بیرون آمده و به یک جریان تبدیل شده‌ایم. در سال ۲۰۱۴، بانک انگلیس مقاله‌ای منتشر کرد که تأیید مدعای ما در مورد مکانیسم ورود پول جدید به اقتصاد است^۱.

«در حال حاضر جنبش ما بیش از ۵۰،۰۰۰ حامی و عضو دارد، همراه با شبکه‌ای متشکل از ۳۵ گروه محلی که کشور (انگلستان) را در بر گرفته است. ما با اقتصاددانان، سیاستمداران و روزنامه‌نگاران برجسته جهان ارتباط برقرار کرده‌ایم و می‌دانیم که اصلاح سیستم پولی، نیاز به یک تلاش جهانی دارد. بنابراین در سال ۲۰۱۳، «جنبش

1. Positive Money was founded because no one was talking about how banks create money, and the role this played in the 2008 financial crisis. We quickly built a following of ordinary people, economists and city insiders who recognised that you can't understand many of the problems with our economy without looking at how money is created. When we started in 2010, money reform wasn't widely talked about. Since then, we've come out of the fringes and into mainstream debate. In 2014, the Bank of England published a paper confirming what we'd been saying about how new money enters the economy.

بین‌المللی اصلاحات پولی^۱ و در سال ۲۰۱۶، «کمپین QE برای مردم»^۲ را در منطقه یورو تأسیس کردیم. اگرچه ما در این مدت فعالیت‌های بسیار زیادی را انجام داده‌ایم، اما هنوز راهی طولانی در پیش است. برای داشتن اقتصادی با یک سیستم پولی و بانکی منصفانه و پایدار به جنبش ما بپیوندید».

۳. مسئله اصلی این کمپین چیست؟

OUR VISION

WHAT'S THE PROBLEM?

Right now the money and banking system isn't working for most people. It causes house price bubbles, high levels of debt and rising inequality. It lays the foundations for financial crises and it harms our environment. Big banks have too much power and there is a large democratic deficit in the way the Bank of England makes decisions.

To deal with the big social, economic and environmental challenges we're facing today, we need to reform our money and banking system.

WHAT'S OUR VISION?

Positive Money's vision is for a money and banking system that enables a fair, democratic, and sustainable economy.

در حال حاضر سیستم پولی و بانکی برای اکثر مردم کار نمی‌کند (منافع خلق پول به آحاد جامعه نمی‌رسد). این مسئله باعث ایجاد حباب در قیمت مسکن، سطح بالای بدهی و افزایش نابرابری شده، پایه‌ی بحران‌های مالی را بنا نهاده و منجر به تخریب محیط زیست شده است. بانک‌های بزرگ قدرتی ماورایی دارند و در تصمیم‌گیری بانک‌های مرکزی تأثیرگذاری زیادی دارند که منجر شده است تا بانک‌های مرکزی به طرز دموکراتیکی عمل نکنند. برای مقابله با این چالش‌های بزرگ اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی که امروز با آن روبرو هستیم، باید سیستم پول و بانک خود را اصلاح کنیم.

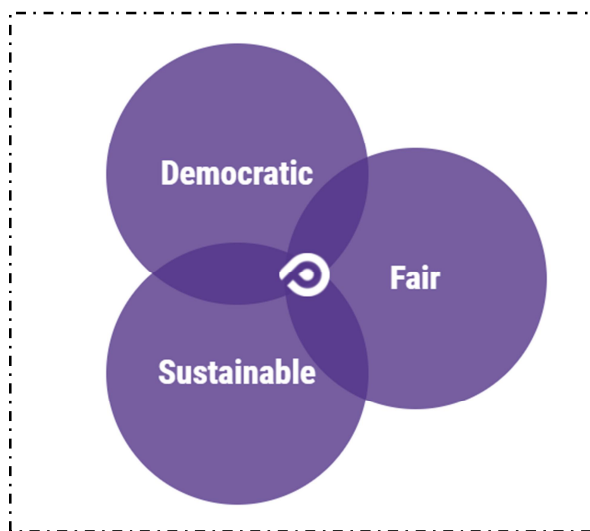
1. International Movement for Monetary Reform
2. QE for People campaign

۴. شعار کمپین پازیتو مانی

Positive Money's vision is for a money and banking system that enables a **fair, democratic, and**

شعار پازیتو مانی، دستیابی که یک سیستم پولی و بانکی است که منجر به اقتصادی «عادلانہ (منصفانہ)»^۱، دموکراتیک^۲ و پایدار^۳ می شود.

1. fair
2. democratic
3. sustainable

۴-۱. منصفانه

FAIR

An economy that isn't driven by housing bubbles, stock market booms, and a bloated financial sector. Where wealth isn't concentrated in fewer and fewer hands.

Instead, investment in productive sectors of the real economy, such as affordable housing, helps to boost incomes, bring down inequality and serve society's needs.

Everyone has a right to access their money and make payments without relying on the big banks. Subsidies for big banks are removed, and there is a diverse ecosystem of new and better models of banking.

یعنی اقتصادی که تحت تأثیر حباب‌های مسکن، جهش شاخص بورس و بخش مالی متورم پیش نرود. جایی که ثروت در انحصار عده‌ای قلیل و خاص قرار نمی‌گیرد. در عوض، سرمایه‌گذاری در تولید و بخش حقیقی اقتصاد مانند مسکن ارزان قیمت، به افزایش درآمد، کاهش نابرابری و تأمین نیازهای جامعه کمک می‌کند. هر کسی این حق را داشته باشد که بدون اتکا به بانک‌های تجاری بزرگ به پول خود دسترسی داشته باشد و مستقل از آن بانک‌ها، معاملات خود را تسویه کند. پارانه بانک‌های بزرگ حذف و اکوسیستم متنوعی از مدل‌های جدید و بهتر بانکی جایگزین آن گردد.

۴-۲. دموکراتیک

DEMOCRATIC

Instead of working separately, the Bank of England and the Government collaborate in a democratic way.

More women, BAME people and professionals with experience in the real economy are appointed to the Bank of England's most powerful committees. As a result, these committees are better informed, have a greater diversity of opinion, and ultimately make higher quality decisions.

The power to create and spend new money into the economy is brought under public, democratic control. Private banks become true intermediaries between savers and borrowers and no longer have the monopoly on creating money.

به جای هدف‌گذاری‌های مستقل و موازی و فعالیت‌های جدا از هم، بهتر آن است که بانک مرکزی و دولت به روشی دموکراتیک با یکدیگر همکاری کنند. تعداد بیشتری از زنان، اقلیت‌های قومی و متخصصان با تجربه در اقتصاد واقعی در قدرتمندترین کمیته‌های بانک مرکزی منصوب شوند. در نتیجه، این کمیته‌ها اطلاعات بهتر و تنوع نظرات بیشتری دریافت و در نهایت تصمیمات با کیفیت‌تری بالاتری اتخاذ خواهند کرد. قدرت خلق و تخصیص پول جدید در اقتصاد تحت کنترل عمومی و مردمی قرار گیرد و بانک‌های خصوصی به یک واسطه مالی واقعی بین پس‌اندازکنندگان و وام‌گیرندگان تبدیل شوند و دیگر انحصار خلق پول از دست آن‌ها خارج خواهد شد.

۳-۴. پایدار و باثبات

SUSTAINABLE

Government and central bank mandates reflect the fact that we cannot sustain infinite growth on a finite planet. Instead of focusing on short-term profit for private gains, their policies protect our environment and serve the public interest in the long-term.

Investment creates secure and sustainable jobs and tackles climate change.

New money is created by the central bank, ending our economy's dependence on high levels of debt, creating a more stable economy.

راهبردهای دولت و بانک مرکزی منعکس کننده این واقعیت است که ما نمی‌توانیم رشد بی‌نهایت را در یک سیاره محدود رقم بزنیم. بنابراین باید به جای تمرکز بر سود کوتاه‌مدت در راستای منافع خصوصی عده‌ای خاص، راهبردهای ملی در راستای محافظت از محیط زیست و خدمت به منافع عمومی در بلندمدت باشد. سرمایه‌گذاری در جهت ایجاد مشاغل ایمن و پایدار و در مقابله با تغییرات آب و هوایی صورت پذیرد. پول جدید صرفاً توسط بانک مرکزی خلق و به وابستگی اقتصاد ما به سطوح بالای بدهی پایان دهد تا در نهایت اقتصاد باثبات‌تری ایجاد کند.

۵. زنجیره اقدامات پازیتو مانی در جهت ایجاد نقطه اثر

جهت رسیدن به یک نقطه اثر و ایجاد تحول در یک سیستم لازم است تا مجموعه اقداماتی همانند حلقه‌های یک زنجیر صورت گیرد تا برآیند این اقدامات بتواند تغییری را در میدان عمل صورت دهد. مخصوصاً در حوزه‌ای مثل نظام پولی که تغییر در آن نیازمند یک کار قوی و اجماع همگانی است تا بتوان بر ساختاری که طی دهه‌ها تکوین یافته و اکنون به هیولایی بدل گشته، تفوق یافت.

زنجیره‌ای که از مباحث نظری و با آموزش و پژوهش شروع می‌شود و علیرغم طرح مباحثی عمیق درباب ماهیت پول و بانک، اما در این نقطه متوقف نمی‌شوند. حلقه‌های بعدی زنجیره در راستای ترویج و اثرگذاری این جنبش عبارتند از شبکه‌سازی و ایجاد تیم‌های همراستا؛ اثرگذاری از طریق حضور در رسانه‌ها، ارتباط با سیاستمداران و مداخله در طرح‌ها و لوایح تصمیم‌ساز؛ ایجاد و رهبری جنبش‌های بین‌المللی رفرم پولی، به گونه‌ای که تاکنون در کشورهای زیادی از جهان موفق به تشکیل این جنبش‌ها شده‌اند؛ و درنهایت انتشار و ترویج ایده‌ها و خروجی‌های خود در قالب‌های مختلف چندرسانه‌ای و آثار مکتوب.

<p>Educate</p> 	<p>Research</p> 	<p>Network</p>
<p>ما درجهت آموزش و توانمندسازی مردم درمورد حقایقی که واقعاً سیستم پولی و بانکی ما چگونه کار می‌کند، مشکلاتی که ایجاد می‌کند و اینکه چگونه می‌تواند بهتر عمل کند، کار می‌کنیم.</p>	<p>ما مشکلات سیستم پولی و بانکی را بررسی و پیشنهادات خود را برای تغییر و اصلاح آن ارائه می‌کنیم.</p>	<p>ما برای ساخت یک شبکه در حال رشد، متخصص و با دیدگاه‌های متفاوت تلاش می‌کنیم که در کنار یکدیگر برای دستیابی به هدفی واحد تا ایجاد تغییر مبارزه می‌کنند.</p>
<p>Influence</p>	<p>International Movement</p> 	<p>Communicate</p>

<p>ما با حضور در رسانه‌ها، ایجاد ارتباط با شبکه‌های اجتماعی، فضای مجازی و اصلاحات در سراسر جهان حمایت پارلمان بر افراد صاحب قدرت و نفوذ تأثیر می‌گذاریم.</p>	<p>ما یک جنبش بین‌المللی راهبری و از سیاستمداران و حمایت از مداخلات در می‌کنیم.</p>	<p>ما آثار و ایده‌های خود را از طریق رسانه‌های مکتوب به اشتراک می‌گذاریم.</p>

۶. مؤسسين و تيم اصلي

پازیتو مانی در سال ۲۰۱۰ در لندن توسط «بن دایسون»^۱ به‌عنوان واکنشی به بحران مالی جهانی تأسیس شد. در سال‌های اولیه فعالیت، این نهاد تلاش خود را بر حمایت از اصلاحات اساسی در سیستم پولی بریتانیا (نظام پولی یکپارچه و حاکمیتی^۲) و افزایش آگاهی عمومی متمرکز کرد. افزایش آگاهی در مورد این واقعیت که فرآیند خلق پول عمدتاً توسط بخش بانکی (بانک‌های تجاری) صورت می‌گیرد. ادعایی که سرانجام در سال ۲۰۱۴ توسط بانک انگلستان از طریق انتشار مقاله‌ای مهم با عنوان «خلق پول در اقتصاد مدرن»^۳ تایید شد و نقطه عطفی در فعالیت‌های این مؤسسه شد. در سال ۲۰۱۶ بن دایسون، به‌عنوان محقق به بانک (مرکزی) انگلستان پیوست و به کار بر روی «ارز دیجیتال بانک مرکزی» متمرکز شد.

1. Ben Dyson
2. Sovereign Money System
3. "Money creation in the modern economy"

تصویر (۱): بن دایسون موسس پازیتو مانی

در سال ۲۰۱۳، «فرن بوایت»^۱ مدیر اجرایی پازیتو مانی شد. بعد از آن این نهاد دامنه فعالیت‌های خود را گسترش داد و طرح‌های عملیاتی تری از جمله «ارز دیجیتال بانک مرکزی»^۲ و انواع مختلف پیشنهادات پولی - مالی مانند «تسهیل مقداری مردمی»^۳، «پول هلیکوپتری»^۴ و «تسهیل مقداری سبز»^۵ را در دستور کار خود قرار داد.

1. Fran Boait
2. Central Bank Digital Currency
3. People's QE
4. Helicopter Money
5. Green Quantitative Easing

تصویر (۲): فرن بوایت مدیر اجرایی پازیتو مانی

این جنبش در ادامه جهت پیگیری طرح‌های خود، راهبردهای میدانی از جمله مانند تجمعات در مقابل بانک انگلستان، جمع‌آوری امضا از مردم و طرح دادخواست و همچنین لابی و صحبت با نمایندگان مجلس را اتخاذ نمودند. در سال ۲۰۱۳ نیز، «جنبش بین‌المللی برای اصلاحات پولی»^۱ که یک شبکه جهانی از سازمان‌های همفکر بود را راه‌اندازی نمود. در سال ۲۰۱۵، پازیتو مانی در راستای گسترش فعالیت‌های بین‌المللی خود، یک کمپین در سطح منطقه یورو با عنوان «تسهیل مقداری برای مردم»^۲ ایجاد و یک گروه لابی در میان مؤسسات اتحادیه اروپا در بروکسل (پایتخت کشور بلژیک) ثبت نمود. سرانجام در سال ۲۰۱۸ رسماً «پازیتو مانی اروپا»^۳ را پایه‌گذاری کردند تا گروه‌های این کمپین، طرح‌های پیشنهادی خود را از بانک مرکزی و پارلمان اروپا مطالبه نمایند. در دسامبر ۲۰۱۹، پازیتو مانی اروپا توانست با کریستین لاگارد، رئیس بانک مرکزی اروپا ملاقات و طرح‌های مدنظر خود را پیگیری کنند.

-
1. International Movement for Monetary Reform
 2. Quantitative Easing for the People
 3. Positive Money Europe

۷. هدف قرار دادن سطح حکمرانی نظام پولی

به طور کلی می‌توان مسائل نظام پولی و بانکی را در دو سطح بررسی نمود که بسته به انتخاب هر سطح، نوع مسائلی که مورد بحث قرار می‌گیرند، متفاوت خواهد بود. سطح اول، سطح عملکردی و خرد نظام بانکی است که مبنای نظام بانکداری ذخیره جزئی با حضور عناصر خصوصی را مورد پذیرش قرار می‌دهد و صرفاً سعی در بهبود عملکرد آن دارد. اما سطح دوم، مبنای این نظام پولی را مورد پرسش و نقد قرار می‌دهد که ورود در لایه حکمرانی نظام پولی است. این که پول چیست، متعلق به کیست و چه کسی حق خلق آن را دارد؟ مسئله اساسی جنبش پازیتوو مانی در سطح و لایه دوم قرار می‌گیرد.

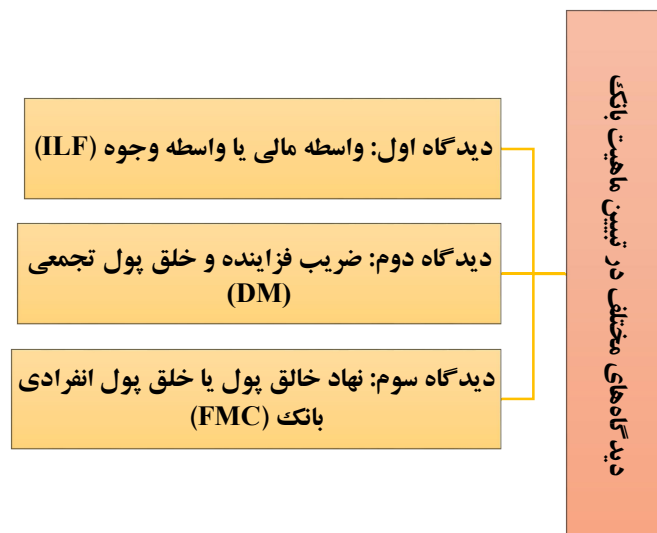
نمودار (۱): سطوح مختلف بررسی نظام پولی بانکی

۸. بانک به مثابه نهاد خالق پول؛ تفسیر پازیتوو مانی

مروری بر ادبیات موضوع نشان می‌دهد به صورت کلی سه رویکرد کلی (واسطه و جوه، ضریب فزاینده جزئی، نهاد خالق پول) نسبت به مسئله ماهیت بانک وجود دارد که هر یک حدود یک‌سوم از قرن بیستم حکومت داشته‌اند. در صورتی که بانک به‌عنوان یک (واسطه و جوه) در نظر گرفته شود، دلالت‌های ویژه‌ای در حوزه عدالت و فلسفه اخلاق خواهیم

داشت که به کلی متفاوت با حالتی است که بانک به عنوان «خلق کننده پول» یا عرضه کننده واسطه مبادله در اقتصاد نگریسته شود. اینکه کدام یک از رویکردهای فوق صحیح هستند، هم از منظر پژوهشی و هم از منظر سیاست گذاری بسیار با اهمیت است.

نمودار (۲): دیدگاه‌های مختلف در تبیین ماهیت بانک

۸-۱. دیدگاه اول: واسطه مالی یا واسطه وجوه (ILF)

رویکرد اول (که البته پس از بحران مالی تا حدی دچار تزلزل شده) این است که بانک‌ها صرفاً واسطه‌های مالی هستند که منابع را جمع‌آوری کرده و تخصیص می‌دهند، دقیقاً همانند سایر نهادهای مالی غیر بانکی. در این رویکرد، هرگونه تمایز بین بانک‌ها و نهادهای مالی غیر بانکی، صرفاً به دلیل مقررات حاکم بر آن‌ها و به قدری کوچک است که برای مدل‌سازی یا سیاست‌گذاری اهمیت خاصی ندارد. به همین دلیل روا خواهد بود که اقتصاد بدون توجه مستقیم به بانک مدل‌سازی شود. این

رویکرد «نظریه واسطه‌گری مالی» در بانکداری^۱ یا نظریه واسطه‌گری وجوه (ILF)^۲ نامیده می‌شود و از اواخر دهه ۱۹۶۰، رویکرد غالب در اقتصاد بوده است. شاید بتوان ادعا نمود که این نگاه جزء ابتدایی‌ترین نگاه‌ها به بانک و همچنین تأثیرگذارترین نگاه‌ها در حوزه بانکداری اسلامی بوده است بدین نحو که اندیشمندان اسلامی با تعریف بانک به عنوان واسطه وجوه، دو مسئله اصلی (ربا و ساختار قراردادهای مالی) در آن را در تعارض جدی با مبانی اسلامی دیدند و سعی نمودند این تعارضات را مرتفع سازند. بر این اساس ربا و مباحث پیرامون آن کل مطالعات حوزه بانکداری اسلامی را در بر گرفت تا آنجا که برخی اندیشمندان اسلامی بانکداری بدون ربا را معادل بانکداری اسلامی دانستند. بر این اساس تعریف عدالت در بانکداری نیز از همین نگاه حذف ربا به عنوان مهمترین و اشکارترین ظلم موجود در نظام بانکی و همچنین با توجه به تعریف عدالت به اعطای حق به صاحب حق، نمود عینی آن در عرصه نظام بانکی قراردادهای بانکی می‌داند لذا انطباق قراردادهای مالی با اصول تشریحی اسلامی در مورد قراردادهای اولویت عدالت در نظام بانکی است. اما از طرف دیگر این نگرش منجر می‌شود تا صرفاً عدالت را در مرحله‌ی توزیع پس از تولید (خلق) بررسی کنیم و اساساً مالکیت پول و حق خلق و توزیع آن از موضوع عدالت خارج گردد و به نوعی ترتیبات عادلانه پولی در این نگاه به بانکداری کاملاً مغفول است.

۸-۲. دیدگاه دوم: ضریب فزاینده و خلق پول تجمعی (DM)

در بازه تقریبی بین دهه ۱۹۳۰ تا ۱۹۶۰، رویکرد غالب این بود که نظام بانکی «ویژه» است، چرا که بانک‌ها برخلاف سایر نهادهای مالی و بر اساس مدل بانکداری مبتنی بر ذخایر جزئی (یا ضریب فزاینده پولی)، می‌توانند به صورت تجمعی^۳ خلق پول کنند. با این وجود، علیرغم این قدرت تجمعی بانک‌ها، هر بانک صرفاً یک واسطه‌گر مالی

1. Financial Intermediation Theory Of Banking

2. Intermediation Of Loanable Funds

3. Collectively

است که سپرده‌ها را جذب کرده و آن‌ها را وام می‌دهد، بدون آنکه قدرتی برای خلق پول داشته باشد. این رویکرد «نظریه ذخیره جزئی» در بانکداری^۱ یا نظریه ضریب فزاینده (DM)^۲ نامیده می‌شود.

۸-۳. دیدگاه سوم: بانک به‌عنوان نهاد خالق پول یا خلق پول انفرادی بانک (FMC)

نظریه سوم درباره نحوه کارکرد بخش بانکی که در دو دهه اول قرن بیستم حاکم بود، همانند نظریه ذخیره جزئی معتقد است که نظام بانکی خلق پول می‌نماید به‌طور خاص، در این نظریه بحث می‌شود که هر بانک به‌تنهایی یک واسطه مالی نیست که سپرده‌ها را جذب و آن‌ها را وام دهد، بلکه خودش کلیه وام‌ها را «از هیچ خلق» می‌کند. این رویکرد «نظریه خلق پول» در بانکداری^۳ یا نظریه تأمین مالی مبتنی بر خلق پول (FMC)^۴ نامیده می‌شود.

۹. ایده «نظام پولی یکپارچه» طرح بدیل پازیتو مانی

برای حذف خلق پول بانک‌ها، باید چارچوبی را طراحی کرد که در آن بدهی بانک‌ها پول نباشد. در واقع همان‌گونه که پیش‌تر نیز بیان شد، امکان ویژه‌ای که در اختیار بانک قرار دارد و دیگر فعالان اقتصادی از آن محروم‌اند، این است که به واسطه ترتیبات قانونی و چارچوب حمایت دولت، بدهی بانک پول است. راه‌حل اساسی برای انحصار خلق پول در بانک مرکزی و حذف خلق پول توسط بانک‌ها آن است که بدهی بانک‌ها پول محسوب نشود تا بانک‌ها امکان خلق پول از طریق خلق بدهی نداشته باشند. به بیان دیگر، باید ترتیباتی را طراحی کرد که تنها بدهی‌های بانک مرکزی پول باشد. براین اساس نهاد بانک به واسطه‌ای مالی تبدیل خواهد شد که امکان خلق پول نخواهد داشت. اعمال این تغییرات در نظام بانکداری مبتنی بر ذخیره جزئی، موجب

1. Fractional Reserve Theory Of Banking

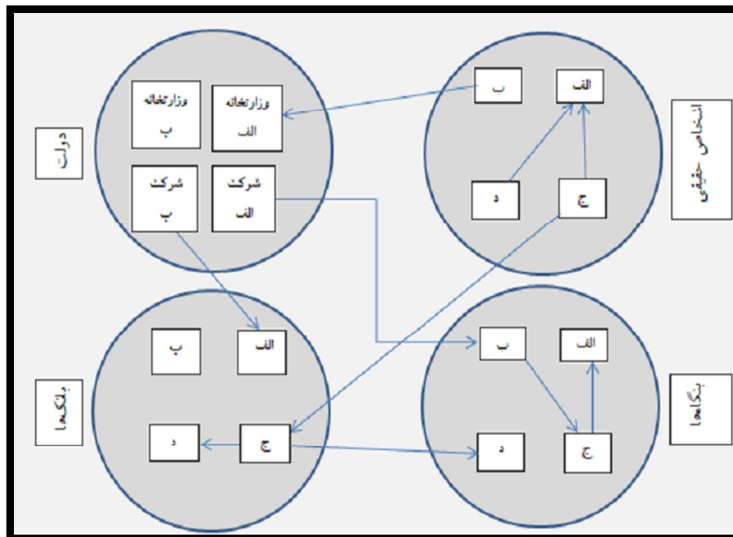
2. Deposit Multiplier

3. Credit Creation Theory Of Banking

4. Financing Through Money Creation

ایجاد تحول اساسی در نهاد بانک مرکزی و نهاد بانک خواهد شد. در چنین ساختاری تنها بدهی بانک مرکزی است که پول به شمار می‌آید و لذا تنها بانک مرکزی است که به عنوان نماینده دولت امکان خلق پول خواهد داشت. پول موجود در اقتصاد به صورت سپرده شخصیت‌های حقیقی و حقوقی (دولت، بانک‌ها و بنگاه‌ها) نزد بانک مرکزی و یا اسکناس و مسکوک منتشر شده توسط آن خواهد بود.

شکل (۱): ساختار حساب سپرده اشخاص حقیقی و حقوقی نزد بانک مرکزی

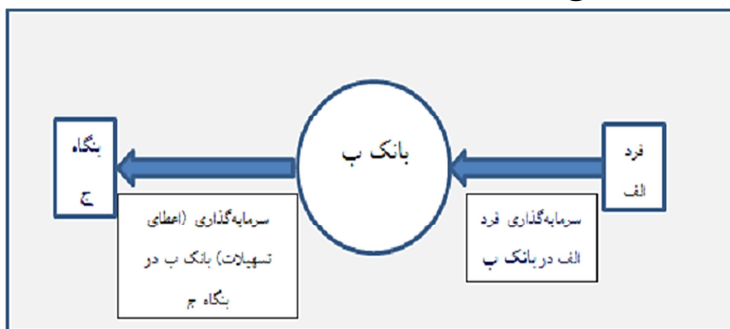
بانک مرکزی در این چارچوب با ارائه خدمات پرداخت در اقتصاد، نیازهای معاملاتی افراد و نهادهای اقتصاد را رفع خواهد کرد. البته لزومی ندارد که خدمات پرداخت توسط خود بانک مرکزی صورت گیرد، بلکه بانک مرکزی می‌تواند نهادهایی را بدین منظور تأسیس کند. در حال حاضر خدمات پرداخت از طریق بانک‌ها و از طریق شبکه‌ی مبادلات بین بانکی‌ای که بانک مرکزی ایجاد کرده است، صورت می‌گیرد. هر فرد می‌تواند دستور پرداختی را مبنی بر انتقال پول از حساب خود نزد یک بانک به

حساب فردی دیگر در بانکی دیگر صادر کند. در این الگو می‌توان این بخش‌ها را از بانک منفک کرد و بدین ترتیب خدمات پرداخت را به واسطه مؤسسات مستقل و ذیل بانک مرکزی و از طریق پول بانک مرکزی ارائه داد. فرآیند آن نیز می‌تواند به این شکل باشد که هر شخص حقیقی و حقوقی‌ای نزد این مؤسسات حسابی داشته باشد و نقل و انتقال پول به این حساب‌ها در ازای کارمزد و از طریق این مؤسسات صورت گیرد. نکته مهم آن است که در این چارچوب، این مؤسسات امکان وام‌دهی (خلق پول) ندارند.

در این ساختار بانک‌ها به عنوان یک واسطه مالی صرف که امکان خلق پول ندارد، امکان وام‌دهی و یا سرمایه‌گذاری در اقتصاد را خواهند داشت. بر این اساس منابع بانک‌ها جهت اعطای تسهیلات و سرمایه‌گذاری تنها محدود به وجوهی می‌شود که از مردم جذب کرده باشند یا صاحبان و سهام‌داران بانک ارائه کنند.

افرادی که می‌خواهند وجوه خود را برای سرمایه‌گذاری در اختیار بانک قرار دهند، وجوه مورد نظر را از حساب خود نزد بانک مرکزی به حساب بانک نزد بانک مرکزی انتقال می‌دهند و در مقابل بانک نیز وجوه مورد نظر خود را از حساب خود نزد بانک مرکزی به حساب بنگاه‌ها یا افراد متقاضی تسهیلات انتقال می‌دهد. برای نمونه فرد الف بخشی از سپرده خود نزد بانک مرکزی را به حساب بانک ب نزد بانک مرکزی انتقال می‌دهد. بانک ب نیز بخشی از این وجوه را در قالب تسهیلات از طریق انتقال آن به حساب بنگاه ج نزد بانک مرکزی، در اختیار این بنگاه قرار خواهد داد.

شکل (۲): فرآیند تجهیز و تخصیص در الگوی بدیل

تفاوت اساسی ساختار بانک در این چارچوب با ساختار بانک در نظام بانکداری مبتنی بر ذخیره جزئی آن است که بدهی این بانک پول به شمار نمی‌آید. به بیان دیگر سپرده‌های مردم نزد بانک در نظام بانکداری مبتنی بر ذخیره جزئی، پول محسوب می‌شود و افراد می‌توانند از طریق آن اقدام به خرید دارایی، کالا و خدمات یا پرداخت بدهی کنند؛ درحالی‌که در شرایطی که مردم وجوه خود را به بانک در این چارچوب پیشنهادی انتقال دهند، قدرت خرید خود را به بانک انتقال داده‌اند و تا زمانی که بانک پول را مجدداً به حساب آن‌ها نزد بانک مرکزی واریز نکرده است، امکان استفاده از آن را نخواهند داشت. در این چارچوب کنترل کامل حجم پول در اختیار بانک مرکزی است و این نهاد می‌تواند با توجه به اهداف خود و وضعیت اقتصاد با افزایش موجودی سپرده‌های اشخاص حقیقی و حقوقی نزد خود، حجم پول را در اقتصاد افزایش دهد.

جکسون و دایسون (پازیتوو مانی) در این طرح استدلال می‌کنند که پول باید یک دارایی برای دارنده‌اش باشد اما بدهی برای هیچکس نباشد. برخلاف طرح‌های پیشنهادی قبلی بانکداری ذخیره کامل، جکسون و دایسون (۲۰۱۲) و همچنین نسخه پیشین آن، دایسون و همکاران (۲۰۱۱) پیشنهاد می‌دهند که سپرده‌ها به لحاظ حسابداری باید خارج از ترازنامه در نظر گرفته شوند. به این معنا که تمام سپرده‌ها به امانت نزد بانک مرکزی نگه‌داری شوند (اگرچه آنها راه جایگزین دیگری نیز ارائه می‌کنند که به موجب آن سپرده‌ها می‌تواند در ترازنامه بانک مرکزی نگه‌داری شود). آن‌ها استدلال کردند که حتی امروزه نیز در آمریکا با مسکوکات به همین صورت رفتار می‌شود.

در طرح پیشنهادی پازیتوو مانی، گذار از نظام بانکداری فعلی به بانکداری ذخیره کامل می‌تواند با یک تغییر شبانه (به صورت دفعی) صورت گیرد. جکسون و دایسون (۲۰۱۲) طرح پیشنهادی کوری (۱۹۳۴) را اتخاذ کردند که در آن، سپرده‌های دیداری در ترازنامه بانک‌ها با یک «تعهد تبدیل»^۱ جایگزین می‌شود و بانک‌ها باید در یک دوره زمانی ده تا بیست سال، آن را به بانک مرکزی بازپرداخت کنند. هدف تعهد تبدیل،

بازگرداندن درآمد حق الضرب ناشی از سپرده‌های صادر شده قبلی بانک، به دولت می‌باشد. بنابراین طرح پیشنهادی آن‌ها، با طرح قبلی هویر و رابرتسون (۲۰۰۰) در یک راستا قرار می‌گیرد.

در سیستم جکسون و دایسون (۲۰۱۲) دو نوع حساب بانکی می‌تواند وجود داشته باشد. حساب‌های جاری که «حساب‌های مبادلاتی»^۱ نامیده می‌شوند و حساب‌های پس انداز که «حساب‌های سرمایه‌گذاری»^۲ نامیده می‌شود. هیچ پولی در حساب‌های پس انداز نگهداری نمی‌شود، چرا که پول از حساب‌های جاری عاملان اقتصادی، به صندوق سرمایه^۳ بانک که حساب جاری بانک برای اعطای وام است، منتقل می‌شود. بنابراین حساب‌های پس انداز، تعهد بانک‌ها به پرداخت پول بعد از یک دوره زمانی مشخص هستند. جکسون و دایسون (۲۰۱۲) به عنوان یک الزام فراگیر^۴، پیشنهاد می‌کنند که هر بانک باید قادر باشد مجموع موجودی حساب‌های جاری خود را در هر زمان پرداخت نماید. این الزام می‌تواند به طور موثری از هرگونه خلق پول توسط بانک‌ها جلوگیری کند.

جکسون و دایسون (۲۰۱۲) به منظور جلوگیری از سوء استفاده سیاسی، پیشنهاد می‌کنند که یک نهاد مستقل درباره مقدار پولی که باید خلق شود تصمیم بگیرد. پول تازه خلق شده (از بین رفته) می‌تواند به سادگی به بودجه دولت اضافه (کاسته) شود و متعاقباً یک نهاد سیاسی مثل پارلمان می‌تواند درباره نحوه استفاده از (جمع‌آوری) پول تازه خلق شده (از بین رفته) تصمیم بگیرد. اصولاً چهار راه متفاوت (برای مصرف پول خلق شده جدید) وجود دارد: افزایش مخارج دولت، کاهش مالیات‌ها، پرداخت مستقیم به شهروندان یا پرداخت بدهی‌های ملی. علاوه بر این جهت جلوگیری از بحران اعتباری^۵، پول جدید می‌تواند در برخی شرایط، از طریق وام‌دهی به بانک‌ها

1. transaction accounts
2. investment accounts
3. investment pool
4. catch-all requirement
5. credit crunch

خلق شود، به مشروط بر اینکه بانک‌ها آن را دوباره به اقتصاد واقعی وام بدهند. هدف سیاست پولی تأثیری نخواهد پذیرفت، مگر اینکه تصمیم دیگری گرفته شود، یعنی نهاد مستقل مسئول خلق پول، نرخ تورم را هدفگذاری کند.